

TIL O'RGANISH KALITI

Fayzullaeva Feruzaxon Sayfiddin qizi

Oriental universiteti talabasi

Elmuratova Nafisa Xajibaevna

Oriental universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya *Ushbu maqolada chet tilini muvoffaqiyatli o'rganishga ta'sir qiluvchi omillar ko'rib chiqiladi. Maqolada chet tilini o'rganishning uslubiy va psixologik jihatlari muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: chet tili, podcast, sport, madaniy, izchillik

Bugungi kunda til o'rganish juda ham muhim. Bunga misol tarixdan ma'lumki qaysi xalq vakillari qancha ko'p til bilsa shuncha tez va mukammal taraqqiyot yo'liga chiqqanlar. Xo'sh chet tillarini o'rganish bizga nima beradi? Va nima uchun muhim hisoblanadi? Bu savolga shunday javob berishimiz mumkin. Birinchi navbatta chet tillarini o'rganish bu boshqa madaniy muhitga kirish imkoniyatini beradi. Shu sababli ham biz nihoyatda boy hayot kechira olamiz. Har bir inson hayotida til juda muhim rol o'ynaydi. Xalqimiz orasida bir gap bor "Til bilgan-el biladi.

Bir necha yillardan beri ingliz tilini o'rganib tatqiq etib kelaman va shu davr oralig'ida o'quvchilar tomonidan tez-tez va ko'p beriladigan savol "Ingliz tilida qachon gaplashaman". Bu savolga javob berish uchun ko'p jihatlarga e'tibor berish talab qilinadi. Avvalo, o'rganuvchi yoshi, qiziqishi va izchillik asosida til o'rganishga kundalik sarflaydigan vaqt miqdori, inglizcha muhit kabilar muhim bo'lsa, foydalaniladigan darslik sifati, mahoratli va bilimli o'qituvchi va til o'rganishdagi to'g'ri yondashuv usullari kabilarning ham yangi til o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ba'zan, o'quvchilar til o'rganishdagi qiyinchiliklarini shu tilda gaplashuvchi chet davlatlarida bo'lishga sharoitlari yoki inglizcha gaplashadigan do'stlari yo'qligi bilan bog'laydilar. Aslini olganda esa, hozirgi texnologiya va Internet rivojlanayotgan davrda bu kabi vajlar o'rinsiz deb o'ylayman.

Ijtimoiy tarmoqlarda, xususan *Facebook, Zoom, Telegram* orqali onlayn darslar olish yoki *Youtube* orqali video darslar ham til o'rganishda juda ommalashgan va qulay usullardandir. Til o'rgatuvchi o'quv kurslarining ham o'rni beqiyos. Chunki, guruhdagi boshqa til o'rganuvchilar bilan maqsadingiz bir va shu yo'lda bir-biringiz bilan inglizcha muloqot qilishingiz, ma'lumot almashishingiz yoki raqobatbardosh bo'lishingiz mumkin.

Yaqinda, 12 tilda gaplashuvchi tilshunos va tarjimon, Benny Luisning til o'rganishdagi yangicha yondashuvi menda katta qiziqish uyg'otdi. U Italyan tilini o'rganish uchun o'nlab grammatika kitoblarini o'qigan, til kurslariga qatnagan va ko'plab so'zlar yodlagan lekin harakatlari besamar ketgan. Shundan so'ng, "Tinglash va qaytarish" usuli bo'yicha til o'rganishni boshlagan. Bir yildan so'ng esa italyan tilida bemalol so'zlashadigan darajaga yetgan. Boshqa yangi tillarni o'rganishda ham xuddi shu usuldan foydalanadi va 3-4 oyda yangi tilda muloqot qiladigan darajaga yetadi. Natijada 12 tilda gaplashuvchi tilshunos va tarjimon darajasiga yetdi. Uning bu til o'rganish usulini shunday tushuntirish mumkin: bola

taxminan 2-2.5 yoshga yetguncha gapira olmaydi; shu vaqt davomida u soʻz zaxira toʻplaydi. Holbuki, bolaga grammatikadan dars oʻtilmaydi va qilgan xatolari uchun dashnom berilmaydi. U faqat atrofdagilarni tinglash va eshitganlarini qaytarish yoki amalda qoʻllash orqali oʻz ona tilini oʻzlashtiradi. Xuddi shu singari kattalar ham tinglaganlarini takrorlash orqali soʻz boyliklari oshib, gapirishni boshlaydilar. Eng muhimi, ular gapira olish uchun bolalardek koʻp muddat sarflamaydilar chunki, ularda til oʻrganish koʻnikmasi bor va boshqa tillarni oʻrganish yanada osonlashib boraveradi. Yangi tilda gapira olish uchun esa hamma soʻzlarni bilish muhim emas, hattoki ona tilimizda koʻp soʻzlarni bilmasak ham juda yaxshi muloqot qila olamiz.

Ingliz tilini oʻrganishni maqsad qilgan inson oʻzi uchun inglizcha muhit yaratishi, yaʼni doimo inglizcha tinglab, oʻqib, yozib va gapirishi maqsadga erishishning eng samarali usulidir.

Koʻpchilik insonlar "Maxsus til kurslariga borsam, albatta, chet tilini oʻrganaman", deb oʻylashadi. Toʻgʻrirogʻi, chet tili kurslarini oʻz maqsadlariga erishishda masʼul deb oʻylashadi. Lekin bu notoʻgʻri va dolzarb muammolarimizdan biri. Yana kamida "Maxsus til kurslarini" oʻqimaydigan odamni ham oʻqishga majbur qiladigan reklamasiga uchishadi. Reklama ham qanaqa? "Sizga 6 oyda CEFR yoki IELTS imtixonlaridan "B2" yoki "C1" daraja vaʼda qilishadi. Ular bizga bu reklamani tushunishimiz boʻyicha miyamiz qabul qilishiga, biz bu tilni oʻzlashtira olishimizga kafolat berishyapti. Bu aslida kulgili. Bu haqida Mr.Arslanov oʻz nutqida: "Oʻzi kafolat kim tomonidan va qachon beriladi?" degan savolga shunday javob bergan: "Kafolatni biror kishi nimadur yaratganda yoki ishlab chiqarganda oʻsha mahsulotini xizmat qilishi qancha muddatga yetishini, qanchalik samarali ishlashini hisoblab isteʼmolchiga yuqoridagi hisob kitoblarga asoslangan holda kafolat beradi. Endi bir oʻylab koʻring, siz ustozdan miyangiz uchun kafolat soʻrayapsiz. Ha shunday. Siz oʻrgatgan darslar meni miyamga nechi foiz oʻrnashib qoladi. Darslaringizdan keyin miyam menga ingliz tilini ishlatishga qanchalik yordam beradi. Shunga oʻxshash savol berayapsiz bizga. Sizning miyangizni ishlab chiqargan zot kimligini bilasiz. U xohlaganicha sizda oʻzgarish boʻladi. Miyangizni ishlab chiqargan zotga yuzlaning bu borada. Biz ustozlarga emas". Demak bu fikrdan xulosa qilishimiz kerakki, harakatimizga qarab Alloh barokat beradi. Yuqorida til oʻrganuvchilarga maqsadlariga erishishdagi baʼzi asosiy omillar haqida gapirib oʻtdim, endi esa chet tili oʻrganishni maqsadi yoʻlida oxirigacha bora olmayotgan yoki bu borada muvaffaqiyatga erisholmayotganlarning bu borada yoʻl qoʻyadigan baʼzi bir xatolarini aytib oʻtmoqchimiz.

Insonlar doimo oʻzlari uchun qiziqarli va huzurbaxsh mashgʻulotlar bilan shugʻullanishga harakat qiladilar va hattoki, vaqt qanchalik tez oʻtganini ham sezmay qoladilar. Agarda yangi til ham kuchli qiziqish va ishtiyoq bilan oʻrganilsa, maqsadga shunchalik tez va oson yetishish mumkin. Biz esa, koʻpincha bu jarayonni majburiyat sifatida qabul qilamiz va natijada yangi til oʻrganish jarayoni biz uchun juda zerikarli tuyuladi. Natijada, siz uchun zerikarli boʻlgan mashgʻulotdan qochishga yoki kamroq vaqt ajratishga moyillik vujudga keladi. Aksincha, oʻzingiz qiziqqan soha yoki mavzu boʻyicha yangi oʻrganayotgan tilingiz orqali maʼlumot olishga, tinglashga, yozishga va gapirishga harakat qilsangiz, bu jarayon qanchalik qiziq ekanligini sezishingiz mumkin. Masalan, sport

sohasiga qiziquvchilar o'rganayotgan tillari orqali sport yangiliklarini kuzatib borishi, shu tildagi sport sohasiga oid teleko'rsatuvlarni tomosha qilishi, yoki shu soha bo'yicha chet tilida o'z fikrlarini bo'lishishi mumkin. Aynan o'zim ham sport sohasiga qiziqqanim uchun doimo ingliz tilida sportga daxldor ijtimoiy kanallarga a'zo bo'laman, inglizcha shu sohadagi ko'rsatuvlarni ko'raman, podcastlar eshitaman (BBC) va o'zim olgan ma'lumotlarni jamlab ingliz tilida gapirib beraman. Meni tinglaydigan odam topilmasa, bu muammo emas, oynaga qarab o'zimga gapirib berishim mumkin (g'alati tuyulishi mumkin, lekin maqsadga erishish uchun har qanday usul yoki vositadan foydalansa arziydi) ayniqsa, hozirgi smartfonlardagi diktofon ham bu borada juda qo'l keladi. Nutqimda yo'l qo'yayotgan xatolarimni eshitib keyingi safar shu xatolarni qaytarmaslikka harakat qilaman. Yana bir ko'pchilik yo'l qo'yadigan xatolardan biri, bu noreal maqsadlarni oldiga qo'yish. Ayrimlar ish, o'qish tufayli yangi til o'rganishga kuniga yarim yoki bir soat vaqt ajratsayu, reja asosida esa ikki yoki uch soatlik vaqt belgilasa, kun oxiriga kelib ulgurolmagani uchun stressga tushishi yoki til o'rganishni butunlay tashlab qo'yishi mumkin. Bu esa, uzoq muddatda va sekin bo'lsa ham umuman to'xtatib qo'yishdan yoki stressga tushib foydasiz asabiylashishdan ko'ra, oz-ozdan o'rganib bo'lsa ham maqsadga erishishni foydaliroq ekanligini ko'rsatadi. Shuni ham qo'shimcha qilmoqchi edimki, yaxshi kayfiyat, ijobiy ichki ruhiy kechinma va yaxshi hordiq ham chet tili o'rganishda katta ahamiyatga ega. Toni Robinsning aytishicha, "Eng yaxshi usul va qoidalar ham muvaffaqiyatning atigi 20 foizini tashkil etadi. Qolgan 80 foiz inson psixologiyasiga bog'liqdir". Mutaxassislarining e'tirof etishicha, ijobiy ruhiy ichki kechinmani saqlab qolish va shakllantirish til o'rganishda qo'llaniladigan usullardan ham kuchli hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, til bilish har bir inson uchun yangi imkoniyatlar kalitidir. Siz qancha ko'p til bilsangiz shuncha ko'p eshiklar siz uchun ochiladi. Aynan til bilish-dunyoni anglash demakdir. Chet tilini o'rganishning afzaliklari sizning hayotingizni deyarli barcha jabhalarida muvaffaqiyat qozonishi uchun sizni moslashtirish qobiliyatiga ega. Til - bu millatlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'tovchi vosita undan qo'rqmay hatlab o'tganlar yutuq va yangi olamlar kalitini qo'lga kiritadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.t.megoabroad.com "Why is it important to learn foreign languages?"
- 2.t.mejdpu.uz. "yurtimizning chet tillarini o'rganishning tarixi-ijtimoiy asoslari"
- 3.t.memedium.com."Til o'rganish kaliti"